

Korruption i EU:s medlemsstater och regioner

Korruption är ett uråldrigt samhällsproblem. Ändå är det relativt nyligen som politiker och forskare har insett att sunda styrelseformer kan vara nyckeln till välfungerande samhällen.

Den 7 mars 2018 anordnade Sieps ett seminarium om korruption i EU:s länder och regioner. Talare var statsvetarna Victor Lapuente och Bo Rothstein, båda från Göteborgs universitet som tillsammans med Nicholas Charron har skrivit en rapport för Sieps. Kommentatorer var Ann-Kerstin Myleus, vice enhetschef vid generaldirektoratet för regionalpolitik, Europeiska kommissionen, Enkeleida Tahiraj, gästforskare vid European Institute, London School of Economics, och Clara Volintiru, lektor vid Bucharest University of Economic Studies. Moderator var Daniel Tarschys, statsvetare knuten till Sieps.

Victor Lapuente inledde med att påminna om kärnan i god samhällsstyrning, nämligen offentliga myndigheter som behandlar medborgarna rättvist och opartiskt. Han visade att opartiska institutioner är en starkare förklaringsfaktor än demokrati för alltifrån tillväxt och jämställdhet till användningen av antibiotika och människors livskvalitet.

För att bekämpa korrupta strukturer, sa Lapuente, är nyckeln att tjänstemän anställs på grundval av meriter och inte politisk lojalitet. Meritokratiska reformer är således en väg att gå, men makthavare vidtar sällan effektiva motåtgärder.

En förklaring kan enligt Bo Rothstein vara att vi inte har förstått var problemet egentligen sitter. Att ge sig på lagar och incitament fungerar inte, ”för då hade man löst problemet för längesen”. Och att fokusera på kulturer är detsamma som att kritisera hela folkgrupper och därför hopplöst.

Istället bör vi titta på de beteendenormer som kan sammanfattas med orden ”det är så vi gör här”, till exempel att husläkaren väntar sig att få ett kuvert

i handen. Den typen av normer inte bara upprätthåller korruption utan är också möjliga att förändra, enligt Rothstein. Det gäller, fortsatte han, att få samhällets institutioner att signalera en enda norm: opartiskhet. Förutom meritokrati pekade han på vikten av jämställdhet och utbildning för alla.

Trots att problemet är svårlost valde kommentatorerna att se flera anledningar till hopp, inte minst värdet av kunskap om regionala skillnader.

Det kan till och med vara så att nationella genomsnitt numera saknar relevans, sa Clara Volintiru vid universitetet för ekonomiska studier i Bukarest, eftersom de inte längre speglar verkligheten. Hon påpekade också att alla regionala beslutsinstanser inte är likadana: vi behöver veta mer för att kunna rusta dem.

Även det civila samhället bör rustas om förtroendet för offentliga institutioner ska kunna stärkas, menade Ann-Kerstin Myleus från EU-kommissionen. Hon tog upp ett samarbete med Transparency International som syftar till att civilsamhällets aktörer ska kontrollera upphandlingar, ett område där

hon ser särskilt stora risker för partisk behandling. Hon berättade även att kommissionen under senare år har stärkt det administrativa stödet till regioner som förvaltar medel ur EU:s strukturfonder.

Enligt Enkeleida Tahiraj från London School of Economics kan vi behöva nya sätt att tänka. Vi är till exempel vana vid att sträva efter tillväxt och förvänta oss sociala vinster. Istället bör vi vända upp och ner på tanken och satsa på långsiktiga sociala investeringar, vid sidan av meritokratiska reformer. Ett sätt, sa hon, är att länder och regioner som har minst förekomst av korruption stöttar dem där korruptionen är mer utbredd. Det kan bli aktuellt i samband med kommande utvidgningar.

Att förändra formerna för hur samhället styrs är ändå praktiskt komplicerat. Som moderatorn Daniel Tarschys påpekade kan en nyvald statschef hamna i kläm mellan å ena sidan löften till utländ-

ska långivare och å andra sidan en tom kassa på hemmaplan. Vad faller då valet på? Victor Lapuente svarade att det finns exempel på när informella avgifter omvandlats till skatter, alltså att resurser inlemmas i en öppen ordning. Ordning är också en förutsättning för välstånd, som Bo Rothstein påpekade genom att citera Nobelpristagaren Douglass North.

På en fråga från publiken om varför kommissionen har agerat först på senare år svarade Ann-Kerstin Myleus att det handlar om en intensifiering, men också att behoven har blivit större efter 2000-talets utvidgningar och 2010-talets ekonomiska kriser. Och Bo Rothstein tillade att alla har varit långsamma: inom forskarsamfundet fanns tidigare en acceptans för ett visst mått av korruption och en rädsla för att "lägga skulden på offren" – det var först i slutet av 1990-talet som forskare började sammanställa data om korruption.